

АДАПТАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Габані Іван Іванович

доктор філософії,

асистент кафедри міжнародного права

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Сучасна адвокатура, як одна з ключових професій у правовій сфері, відіграє важливу роль у комерційних та особистих юридичних відносинах. Забезпечуючи захист прав і свобод, адвокати стають гарантом справедливості та правової безпеки громадян і бізнесу. В історичному контексті, зокрема у 1978 році, Флорентійський проект під керівництвом

М. Каппеллетті та Б. Дж. Гарта ініціював рух за доступ до правосуддя, який визначався через три “хвилі” реформ. Ці реформи мали на меті підвищення доступності юридичної допомоги, особливо для малозабезпечених верств населення, та розширення представництва у судах для захисту колективних інтересів. Також вони сприяли створенню альтернативних механізмів вирішення спорів, що виходять за рамки традиційної судової системи¹.

У сучасному світі, де правові системи постійно еволюціонують у відповідь на виклики європейської інтеграції та потреби сталого розвитку, адвокатура зустрічається з необхідністю адаптації своїх адміністративно-правових принципів. Це вимагає від адвокатів не лише відповідності міжнародним стандартам, відображеним у численних директивах та резолюціях, але й активної участі у формуванні правових норм, які відповідають сучасним вимогам правової держави та глобалізованого світу.

Таким чином, інститут адвокатури виступає необхідною гарантією права на справедливий суд. А тому статус принципи та гарантії їх професійної діяльності поширені у значній кількості міжнародних актів, зокрема Директив^{2 3},

¹ Bryant G. Garth Indiana, Mauro Cappelletti. Foreword: Access to Justice as a Focus of Research. Articles by Maurer Faculty. 1981. P. 1131.

² Council Directive 77/249/EEC of 22 March 1977 to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services. Official Journal of the European Communities. 1977. No L 78. p. 17-18.

³ Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained. Official Journal. 1998. L 077. P. 0036-0043.

резолуціях ГА ООН^{4 5 6 7}, резолюціях ІВА^{8 9 10 11} тощо.

Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, розроблена Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи, визначає ключові засади, що є фундаментальними для ефективного здійснення правосуддя та доступу до нього, а також для гарантування права на справедливий суд. Одним із центральних аспектів є професійна компетентність адвокатів, яка передбачає необхідність належної освіти та кваліфікації для ефективного представництва та консультування клієнтів. Етичні кодекси адвокатури підкреслюють важливість відмови від справ, у яких адвокат не володіє достатньою компетенцією¹².

Стандарти Ради Європи та резолюції Міжнародної асоціації юристів встановлюють вимоги до юридичної освіти, яка має сприяти розвитку глибокого розуміння ролі юриста, його правових та етичних обов'язків, а також знань про права людини та основні свободи. Юристи, у свою чергу, повинні прагнути до високого рівня компетентності та своєчасності у виконанні своїх професійних обов'язків, уникаючи прийняття завдань, які вони не можуть виконати на належному рівні¹³.

Досліджуючи вимоги законодавства України з міжнародними стандартами у цій галузі, щодо забезпечення високої якості професійної

⁴ Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms : Resolution adopted by the General Assembly on 8 Mar. 1999. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/265855> (дата звернення: 15.09.2023).

⁵ Declaration of the high-level meeting of the General Assembly on the rule of law at the national and international levels : Resolution adopted by the General Assembly on 24 September 2012. URL: <https://www.un.org/ruleoflaw/high-level-meeting-on-the-rule-of-law-2012/> (дата звернення: 15.09.2023).

⁶ United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems : Resolution adopted by the General Assembly / United Nations ; United Nations Office on Drugs and Crime. New York, 2013. URL: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidelines_on_access_to_legal_aid.pdf (дата звернення: 15.09.2023).

⁷ Mandate of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers : Resolution adopted by the Human Rights Council on 16 July 2020. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3877488?ln=en> (дата звернення: 15.09.2023).

⁸ Resolution on Legal Aid Adopted by the IBA on 1 June 1996 / IBA. URL: https://www.ibanet.org/About_the_IBA/IBA_instruments.aspx (дата звернення: 15.09.2023).

⁹ Resolution on Non-Discrimination in Legal Practice, adopted by the IBA Council on 13 September 1998 / IBA. URL: https://www.ibanet.org/Human_Rights_Institute/council-resolutions (дата звернення: 15.09.2023).

¹⁰ Statement of General Principles for the Establishment and Regulation of Foreign Lawyers Adopted by the IBA Council on 6 June 1998 / IBA. URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=E1E90E65-387D-45AC-9098-66882783A281> (дата звернення: 15.09.2023).

¹¹ Resolution on Professionalism Versus Commercialism, adopted by the IBA Council in September 2000 / IBA. URL: <https://eshra375.files.wordpress.com/2014/01/resolution-on-professionalism-versus-commercialism-2000.pdf> (дата звернення: 15.09.2023).

¹² Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, затверджені Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств від 25 листопада 2006 р. Закон і Бізнес. URL: https://zib.com.ua/files/hartia_brenduvannia.pdf (дата звернення: 15.09.2023).

¹³ General Principles for the Legal Professional Adopted by the IBA on 20 September 2006 / IBA. URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=c067863f-8f42-41d8-9f48-d813f25f793c> (дата звернення: 15.09.2023).

підготовки адвокатів відповідно до європейських стандартів, і отримання ними повної вищої юридичної освіти для здобуття адвокатської кваліфікації, зауважимо, що зважаючи на те, що Україна перебуває у статусі кандидата на вступ до Європейського Союзу, адвокатська діяльність має бути розглянута з позиції зближення законодавства України та Європейського Союзу. Для паралелі візьмемо Чеську та Словацьку республіки.

Аналіз законодавства України, Чеської та Словацької республік, можемо зробити у порівнянні визначення, що таке Адвокатура, на основі основного нормотворчого документу, а саме у законах про адвокатуру України¹⁴, Чеської¹⁵ та Словацької республіки¹⁶.

Всі три визначення описують інститут адвокатури її в різних контекстах. Основну увагу визначення акцентують увагу на правах людини.

Адвокатура України характеризується, як недержавний самоврядний інститут, що надає юридичну допомогу на професійній основі. Здійснює захист, представництво та інші види правничої допомоги.

Акцентуючи увагу на права людини та забезпечуючи захист та представництво особи в судових та інших правових справах, що відповідає правам людини на справедливий судовий процес та право на правову допомогу.

Адвокатура Словацької республіки, характеризується забезпеченням захисту конституційних прав фізичних осіб та прав фізичних та юридичних осіб (клієнтів) відповідно до Конституції Словаччини та інших юридичних норм.

Акцентуючи увагу на права людини, через охорону конституційних прав громадян, що включає право на захист та інші права, які гарантуються законом, Конституцією Словацької республіки.

Адвокатура Чеської республіки, характеризується регулюванням умов надання юридичних послуг та виконання юридичної практики адвокатами. Включаючи представництво в судах, захист в кримінальних справах, надання правових консультацій та інші форми правової допомоги.

Акцентуючи увагу на правах людини через забезпечення доступу до справедливого судового процесу, усунення нерівності в правозастосуванні, а також надання юридичної допомоги особам, які можуть потребувати захисту своїх прав.

Всі три визначення акцентують на ролі адвокатури в захисті та представництві прав людини в різних країнах, враховуючи законодавчий контекст кожної країни.

Визначення адвокатури України найбільш акцентує увагу на захисті прав людини. Воно вказує, що адвокатура надає юридичну допомогу на професійній основі, забезпечуючи захист, представництво та інші види

¹⁴ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 159.

¹⁵ Z kon o advokacii (z kon č. 85/1996 Sb.) ze dne 13. března 1996. URL: <https://www.cak.cz/assets/1996-85-sb----zakon-o-advokacii---zneni-od-1-7-2022.pdf> (дата звернення: 15.09.2023).

¹⁶ Z kon o advokacii (Z kon č. 586/2003 Z.) z. zo 4. decembra 2003. URL: https://www.sak.sk/web/sk/cms/document/241/section/242/_event/open (дата звернення: 15.09.2023).

правничої допомоги. Зокрема, це включає представництво осіб в судових та інших правових справах. Такий підхід вказує на те, що однією з головних функцій адвокатури є забезпечення прав людини на справедливий судовий процес та право на правову допомогу.

Визначення адвокатури в Словаччині та Чеській республіці, хоч і надають адвокатам право захищати права фізичних та юридичних осіб, більше зосереджуються на загальних принципах та визначеннях адвокатської діяльності, а не так конкретно акцентують на правах людини.

До прикладу, визначення адвокатури в Словаччині стверджує, що адвокати допомагають у захисті конституційних прав фізичних та юридичних осіб, а також в інших правових питаннях¹⁷. У цьому визначенні немає такої чіткої специфікації щодо форми захисту прав людини, як, наприклад, представництво в судах.

У визначенні адвокатури в Чеській республіці акцент зроблено на регулюванні умов надання юридичних послуг та виконанні юридичної практики адвокатами, включаючи різні аспекти правової допомоги. Але знову ж таки, немає такого чіткого наголосу на захисті прав людини, який присутній у визначенні адвокатури України.

Український інститут адвокатури, незважаючи на те, що Україна не є членом Європейського союзу, демонструє виражений акцент на захист прав людини в порівнянні з аналогічними інститутами в Словаччині та Чеській.

Це проявляється у специфікації правових послуг, що надаються, включаючи представництво в судах та інших правових справах, а також у визначенні адвокатської діяльності як засобу гарантування прав на справедливий судовий процес та право на правову допомогу. Цей високий ступінь уваги до захисту прав людини свідчить про важливість та приділення великої уваги цьому аспекту правової практики в Україні, навіть в умовах відсутності членства в Європейському союзі.

Аналіз законодавства України, Чеської та Словацької республік дав змогу дійти до висновку, що не всі вимоги вітчизняного законодавства є ідентичними з міжнародними стандартами у галузі адвокатської діяльності. Тим не менш, аналіз та порівняння законодавства, що регулює здійснення адвокатської діяльності в Україні, Чехії та Словаччині, виявив спільні ознаки.

Однак, важливо враховувати, що процес трансформації адвокатури пов'язаний з викликами та завданнями, такими як адаптація до нових технологій, забезпечення конфіденційності і безпеки даних у юридичній сфері, а також вирішення питань щодо доступу до системи для всіх верств населення та усіх адвокатів, включаючи тих, хто працює у віддалених або важкодоступних регіонах.

У кінцевому підсумку, трансформація адвокатури в Україні під впливом судової реформи тісно пов'язана з інноваціями та впровадженням сучасних технологій, які мають на меті не лише оптимізацію судового процесу, але й забезпечення доступності та рівності перед законом для всіх громадян та адвокатів.

¹⁷ Kerecman P., Ficov K. *Judikatura vo veciach zodpovednosti advok ta za škodu zostavili*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. 277 s.